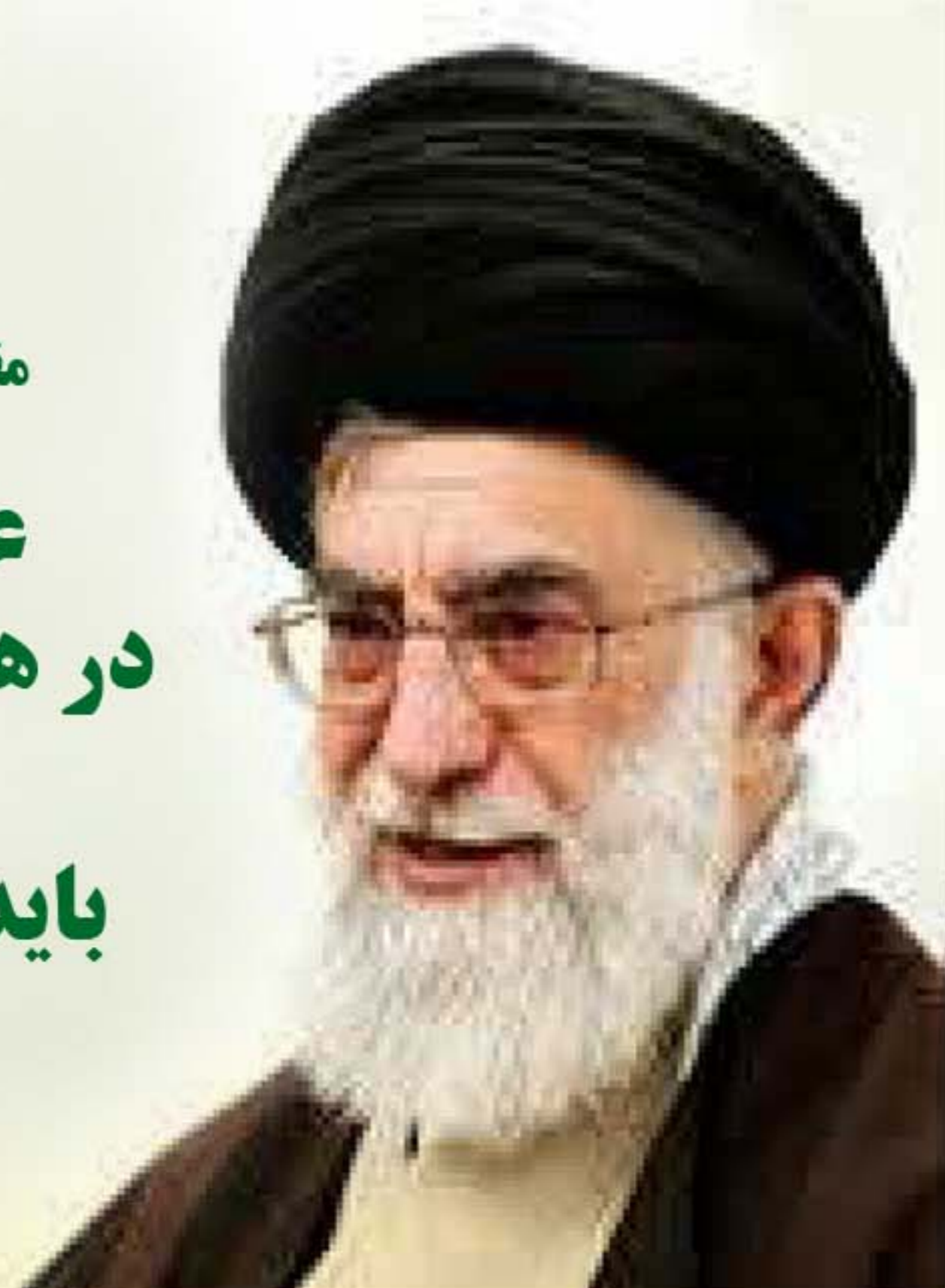

مقام معظم رهبری (مدظله العالی):

عنصر تحقیق و پژوهش
در همه جا به صورت یک اصل
در مجموعه کارها
باید مورد توجه قرار گیرد.

شهرزاد در کتابی

معاونت پژوهش

مدرسه علمیه الزهرا (س) شوش

پاییز ۱۴۰۰

،خواستها و علائق دانش آموزان می تواند تدریس خود را به سمتی هدایت کند که منجر به حس کنجکاوی در شاگردان شود ، تدریس او به گونه ای باشد که باسوال متنوع زمینه را برای کسب اطلاعات بیشتر و کسب دانش فراتر فراهم کند .پرسش ها که زمینه تحقیق و پژوهش را فراهم می کند باید متناسب با اهداف آموزشی ،نیازهای دانش آموزان باشد . با آموزش صحیح روش پژوهش و بررسی اطلاعات دانش آموزان که باید بر اساس اهداف ،نیازها و علائق دانش آموزان باشد ،می توان زمینه های پژوهش را در آنها تقویت کرد و اهداف تعلیم و تربیت را عملی ساخت، زیرا پژوهش قدرت حل مسئله را در آنها افزایش داده و منجر به جمع آوری اطلاعات می شود .با ارائه راهکارهای پژوهشی به دانش آموزان میزان توانایی علمی ، خلاقیت ، صبر و شکیبایی را می توان سنجید .^{۱۱}

<https://hemmat.salamsch.com/mschool/?p=4398>^{۱۱}

منظور کشف حقایق، در دریای اندیشه والای انسانی غوطه ور می شود. محققان، اهرم های نیرومند روحی، سرمایه های سرشار فکری، روشن کننده راه پرپیچ و خم زندگی پیشینیان و مقدمه سازان فکری عروج به کمال در پیش روی انسان اند. اینان همان طالبان علم اند که در فرهنگ قرآن و اهل بیت علیهم السلام از ایشان با عبارت های مختلف تجلیل شده است؛ چنانکه امام باقر علیه السلام می فرماید: «همه جنبندگان زمین بر طالب علم درود می فرستد، حتی ماهی های دریا»^{۱۰}

عوامل موثر در نهادینه کردن پژوهش

۱- نظام آموزشی

آموزش و پرورش باید از نظامی پویا برخوردار باشد به طوریکه علم و پژوهش در آن نهادینه شده و پژوهش دانش آموزان جایگاه موقعیت واقعی خود را در نظام آموزشی باز یابد. اگر چنین شود حس کنجکاوی و اشتیاق به تحقیق در آنان تقویت می گردد و استعداد های بالقوه به بالفعل تبدیل می گردد.

۱- نقش مدارس

مدیران خلاق مدارس می بایست کلیه منابع و امکاناتی که برای این کار نیاز است محیا کنند . کتابخانه های خود را غنی و آزمایشگاه های خود را مجهز نمایند .با توجه به این امر که امروزه کتابخانه ها جای خود را به کتابخانه های دیجیتال داده اند و امکان دستیابی به آنها از طریق شبکه امکان پذیر است ، حد الامکان این نیاز را در محیط مدرسه باید فراهم نمود تا پژوهش اثر خود را بر تعلیم و تربیت کارساز تر مشاهده کند.

۲- نقش معلم

مهمترین و حساس ترین وظیفه در زمینه تحقیق و پژوهش بر عهده معلمین می باشد، زیرا معلم با آگاهی از توانایی، استعداد و ویژگیها

^{۱۰} - بحار الانوار، ج ۱، ص ۱۷۳.

بسم الله الرحمن الرحيم

جایگاه پژوهش در اسلام

اسلام برای پژوهش و جستجو در عالم علم اهمیتی ویژه و وافر قائل است، تا آنجا که مداد علما را برتر و والاتر از خون شهدا می داند. دانش اندوزی و طلب علم را از نماز و روزه و حج و جهاد در پیشگاه خدا بهتر و عزیزتر می‌شمرد. از این رو یکی از مهم ترین وظایف انسان مؤمن را پاسداری از حقیقت و دعوت همه انسان ها به سوی خدا می داند و انجام این مأموریت، به صرف داشتن نیت پاک والهی تحقق نمی یابد؛ بلکه بنابه دستور صریح قرآن که می فرماید: «ای رسول، به امت بگو روش من و پیروانم این است که خلق را به سوی خدا با بینایی و بصیرت دعوت کنم». ^۱موظفیم بر اساس عنصر بصیرت و آگاهی عمل کنیم و در مورد مسائل جامعه اسلامی، دانش، بینش و دقت لازم را به دست آوریم. در روایات اسلامی نیز از برخی دانشمندان آگاه و پژوهنده، با عنوان «عالم به زمان خود» تعبیر شده است. امام صادق علیه السلام در این باره فرموده است: «عالم به زمان، مورد هجوم شبهه ها قرار نمی گیرد» ^۲ که نتیجه آن جز بصیرت و آگاهی نخواهد بود. البته علم و آگاهی و بصیرت نیز به آسانی به دست نمی آید و برای رسیدن به آن، باید تحقیق و پژوهش کرد؛ پژوهشی که بر پایه تفکر و تعقل، نیت پاک و بصیرت استوار باشد. ^۳

اهمیت و ضرورت پژوهش

پژوهش یکی از محورهای مهم و اساسی ترین نیاز برای نیل به پیشرفت و توسعه همه جانبه یک کشور است و قدرت و استقلال هر کشوری بر پژوهش و تولید علم استوار است. بنابراین نوع و سطح فعالیت های پژوهشی یکی از شاخص های اصلی توسعه و پیشرفت محسوب می شود. موفقیت در تمام فعالیت های مربوط به توسعه از جمله صنایع، کشاورزی و خدمات به

۱- محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج ۱، ۱۳۴۰.

۲- همان، ۱۳۴۱۷.

۳- یوسف، آیه ۱۰۸.

۴- بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۲۶۹.

۵- عبدالرضا اصلائی، «پژوهش راهبرد اساسی انسان مؤمن»، «جمهوری اسلامی»، ۲ دی ماه

۱۳۸۱، ص ۸.

نحوی به گسترش فعالیت های پژوهشی بستگی دارد. لذا اگر پژوهشی صورت نگیرد، دانش بشری افزایش نخواهد یافت و دچار سکون و رکود خواهد شد. همچنین امور آموزشی نیز از پویایی و نشاط لازم برخوردار نخواهد بود. ^۶

پژوهش؛ وظیفه همگانی و همیشگی

وظیفه پژوهش و تحقیق در جامعه اسلامی، تنها به عده ای خاص یا مجامع علمی محدود نمی گردد، بلکه بر اساس آموزه های دین اسلام، وظیفه ای است که بر دوش همگان قرار دارد و هر کس در هر مرتبه ای موظف است در حد توان و امکانات خویش به آن بپردازد. این مطلب به روشنی در روایات اسلامی آمده است؛ چنانکه پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله بارها در طول عمر گران مایه خویش، به این مطلب تصریح کردند که «فراگیری دانش، وظیفه هر زن و مرد مسلمان است». ^۷ همچنین دانش پژوهی، علاوه بر همگانی بودن، وظیفه ای همیشگی است و در هیچ برهه ای از عهده انسان نمی افتد. امام صادق علیه السلام در این باره می فرماید: «طلب علم در همه حال امری واجب و ضروری است». ^۸

ضرورت و اهمیت تحقیق و شناخت در آیات الهی

آیات قرآنی که دلالت بر ضرورت و اهمیت تحقیق و شناخت می نماید بر اساس نحوه دلالتشان به چند دسته تقسیم می شوند:

۱- **تشویق به فراگیری:** مانند آیه ۹ سوره زمر: «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَٰعَلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَٰعَلَمُونَ؟ بگو ای رسول آنان که اهل علم و دانشند با مردم جاهل نادان یکسانند؟ خردمندان متذکر مطلبند».

۲- **توبیخ کاهلان:** مانند آیه ۱۸۵ سوره اعراف که می فرماید: «أَوَلَمْ يَٰظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ؟ آیا بر ملکوت آسمانها و زمین نظر نمی افکنید».

۶- <https://rada.tbzmed.ac.ir/>

۷- وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۲۶

۸- بحارالانوار، ج ۱، ص ۱۷۲.

۳- **تعظیم عالمان:** مانند آیه ۲۸ سوره فاطر: «إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ؛ از میان بندگان خدا، تنها دانشمندان از او میترسند». یا: مانند آیه ۱۱ سوره مجادله: «يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ؛ خداوند کسانی را که ایمان آورده اند و کسانی را که علم به آنان داده شده درجات عظیمی می بخشد».

۴- **ذم تقلید:** مانند آیه ۳ سوره حج: «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَجِدُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَّرِيدٍ؛ گروهی از مردم، بدون هیچ علم و دانشی به مجادله درباره خدا بر می خیزند؛ و از هر شیطان سرکشی پیروی می کنند».

۵- **تکریم علم:** مثل آیه ۹۹ سوره حجر: «وَ اعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ؛ خداوند را عبادت نما تا به یقین نائل گردی». و نیز آیه ۱۲ سوره طلاق: «اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَ... لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ؛ خداوند همان کسی است که هفت آسمان را آفرید، و... تا بدانید خداوند بر هر چیز تواناست».

پس از نظر قرآن کریم انسان در جمیع شئون و ارتباطات خود، موظف است بر اساس تحقیق و پژوهش راه را طی کند. در احادیث نیز به این مسأله مهم در موارد متعددی اشاره گردیده است مانند: «اطلبوا العلم و لو بالصین فان طلب العلم فريضه علی کل مسلم؛ دانش و تحقیق را فرا گیرید اگرچه در کشور چین باشد».

منزلت پژوهشگر

پژوهش گامی است که محقق برای شفاف سازی مسئله ای مبهم برمی دارد تا پاسخی دقیق و منطقی برای حل آن بیابد. رسالت اصلی پژوهشگر و محقق، صیانت از حریم حقیقت و تبیین و تشریح آن است. محقق کسی است که به

۹- میزان الحکمه، محمد ری شهری، ج ۳، ص ۲۰۷۰.